

ЗНАЧЕННЯ ЛЕКЦІЇ В СУЧАСНІЙ СИСТЕМІ ВИЩОЇ МЕДИЧНОЇ ОСВІТИ

О.І. Годованець, Ю.В. Будаєв, Р.А. Левандовський, Н.М. Чайковська

Вищий державний навчальний заклад України "Буковинський державний медичний університет", м. Чернівці

Ключові слова:
освітній процес,
лекція.

Клінічна та
експериментальна
патологія Т.17, №3
(65), С.146-148.

DOI:10.24061/1727-
4338.XVII.3.65.2018.149

E-mail:
godovanec.oksana
@bsmu.edu.ua

Резюме. У роботі представлені педагогічні аспекти проведення лекційного заняття з урахуванням особливостей медичного профілю. Вказані роль і місце лекції в сучасній системі освіти, а також значення викладача в цьому процесі. Основною метою лекції залишається мотивація до вивчення дисципліни та формування у студентів активного мислення. Ключовим питанням проведення лекційного заняття є збереження уваги аудиторії, що досягається різними методами та засобами. Лекції не втрачають своєї актуальності, якщо, зберігаючи кращі традиції вітчизняної медичної освіти, будуть відповідати загальноприйнятим світовим стандартам якості освітнього процесу.

Ключевые слова:
образовательный
процесс, лекция.

Клиническая и
экспериментальная
патология Т.17, №3
(65), С.146-148.

ЗНАЧЕНИЕ ЛЕКЦИИ В СОВРЕМЕННОЙ СИСТЕМЕ ВЫСШЕГО МЕДИЦИНСКОГО ОБРАЗОВАНИЯ

О.И. Годованец, Ю.В. Будаев, Р.А. Левандовский, Н.М. Чайковская

Резюме. В работе представлены педагогические аспекты проведения лекционного занятия с учетом особенностей медицинского профиля. Указаны роль и место лекции в современном образовании, а также значение преподавателя в этом процессе. Основной целью лекции остается мотивация к изучению дисциплины и формирование у студентов активного мышления. Ключевым вопросом проведения лекционного занятия является сохранение внимания аудитории, достигаемое различными методами и средствами. Лекции не теряют своей актуальности, если, сохраняя лучшие традиции отечественного медицинского образования, будут соответствовать общепринятым мировым стандартам качества образовательного процесса.

Key words:
educational
process, lecture.

Clinical and
experimental
pathology. Vol.17,
№3 (65), P.146-148.

THE SIGNIFICANCE OF LECTURE IN THE MODERN HEALTH EDUCATION SYSTEM

O.I. Godovanets', Y.V. Budayev, R.A. Levandovsky, N.M. Chaikovska

Abstract. The paper focuses on the pedagogical aspects of the lecture taking into account the medical profile. The goal is to indicate the role and place of the lecture in modern education and to determine the teacher's significance in this process. The principal purpose of the lecture remains motivation to study the discipline and formation of creative thinking in students. The key issue of the lecture is to keep the attention of the audience, which is achieved by different methods and means. Lectures will not lose their relevance when preserving the best traditions of native medical education and will conform to the generally accepted world standards of the quality of the educational process.

Річард Бендлер якось зауважив: "Люди, які викладають яку-небудь дисципліну, можуть бути дуже компетентними в ній і багато знати у цьому конкретному напрямку. Однак вони, зазвичай, дуже мало знають про те, як вони цього навчилися, і ще менше - про те, як навчити цьому когось іншого" [1]. Насьогодні, у вік новітніх інформаційних технологій, лекції як і раніше залишаються однією з провідних форм навчання в медичному ВУЗі.

Навіть інтернет не може замінити живе спілкування лектора зі слухачами. Слухачам важливі жива мова з

роздумами, доказами, з реакцією виступаючого на настрій аудиторії, а не банальне читання тексту. Лекція не повинна нагадувати учнівський переказ заданого матеріалу - це заздалегідь налаштує студента на готовність просидіти в залі певний час під нудне бурчання з трибуни, а іноді і на здоровий сон. Який би не був досвідчений викладач, йому не можна бути безтурботним, несамокритичним, він повинен завжди пам'ятати про нестійкість уваги аудиторії. Ретельно підготовлена і добре прочитана лекція збагачує студента новими відомостями в певній галузі, змушує мислити ширше і

глибше, допомагає краще опанувати ту чи іншу дисципліну. Для наукової лекції важливими є ясність, логічність, аргументованість, точність і лаконічність [2].

Лекції поділяються на кілька типів з урахуванням їхніх функцій: інформаційна, систематизуюча, пояснююча та розвиваюча. Інформаційна функція була первинною, оскільки головною метою лекції в перших вищих навчальних закладах була передача лектором нових знань студенту. У зв'язку з появою достатньої кількості підручників, які друкуються великими тиражами, ця функція лекції частково втратила своє значення. Однак вона зберігається в тому сенсі, що викладач на лекції висвітлює матеріал, який відсутній у доступних навчальних засобах, але з його точки зору є важливим та необхідним.

Систематизуюча функція реалізується через послідовний і структурований виклад лектором навчального матеріалу з дисципліни. Викладач дає на лекціях загальний огляд предмету, що вивчається, повідомляє слухачам, на які теми, розділи, поняття їм слід звернути особливу увагу при роботі з навчальною літературою. Окремі розділи підручника можуть бути викладені мовою, тяжкою для розуміння, у них можуть бути відсутні приклади для ілюстрацій клінічних ситуацій. Метою викладача в цьому випадку є роз'яснення найбільш складних питань, понять і розділів навчального курсу. Таким чином реалізується пояснююча функція лекції.

Розвиваюча функція лекції полягає в тому, що вона стимулює не тільки запам'ятовування матеріалу, але й розумову діяльність. Цьому сприяють проблемні питання, поставлені викладачем на лекції, пошуковий і дискусійний характер викладу основних навчальних знань [2].

О.О. Ухтомський вважав, що фізіологічною основою уваги є домінуючий осередок збудження, що посилюється під впливом сторонніх подразників і викликає гальмування сусідніх ділянок кори головного мозку. У випадку лекційного заняття стороннім подразником є лектор. Мимовільна увага виникає щоразу, коли людина контактує з чимось несподіваним, незвичайним, цікавим для неї; у поле зору або слуху людини потрапляє те, що її хвилює, турбує, відповідає її практичним інтересам і потребам; діє сильний подразник, який змінює свою інтенсивність та контрастність.

Згідно з дослідженнями фізіологів, людина може активно слухати в середньому 15 хв. При викладі лекційного матеріалу необхідно раціонально чергувати періоди підвищеної уваги і розумової напруги з їхнім ослабленням шляхом відповідної розрядки. Необхідно зробити паузу або невеличкий відступ, що дозволяє дати перепочити аудиторії, бажано, з користю, збагачуючи внутрішній світ студента [3].

Можна застосувати такі прийоми активізації уваги студентів: зіткнення думок різних авторів чи дослідників проблеми, що вивчається, використання епізодів із життя корифеїв науки, фрагментів, образів із художніх творів і т.д. Обізнаність у розвитку медичної науки, знання історичних етапів її встановлення, класичних, хрестоматійних прикладів її успіхів і невдач, помилкових уявлень і напрямків формують світогляд майбутнього

лікаря. Однак перевантажувати лекцію історичними фактами і біографіями вчених не слід, один-два яскравих фактів з їхнього життя допоможуть повернути слухача, який "витає в хмарах", на лекцію. Також в міру можна використовувати почуття гумору. Підтримка постійного контакту з аудиторією - це основна проблема лекторського мистецтва. Вкладаючи в свою промову фізичні і моральні сили, лектор веде аудиторію за собою, уважно спостерігаючи за її реакцією.

Уже на перших лекціях встановлюється зворотний зв'язок професорсько-викладацького складу зі студентами, зв'язок лекційного матеріалу, що викладається, з навчальною літературою. Як правило, за першим контактом з лектором формується ставлення студента до дисципліни чи медичної спеціальності загалом. У більшості випадків студенти виявляють істотний інтерес до перших лекцій, оскільки їх цікавлять як нові лектори, так і нова дисципліна. Якщо на перших лекціях не вдається мотивувати до вивчення дисципліни, виникають труднощі і при самостійних заняттях із підручниками або навчальними посібниками. Тому першу вступну лекцію рекомендується проводити найбільш фахово підготовленим педагогом.

На лекції слухачі очікують яскравого і змістовного інформаційного повідомлення, а це відповідно вимагає від лектора не тільки глибоких знань з дисципліни, широкої ерудиції і логіки аргументації, а й уміння і здатність зацікавити аудиторію запропонованою інформацією. Обов'язковою умовою ефективного читання лекцій є ретельна підготовка до них. Запорукою успіху також є відповідна візуалізація лекційного матеріалу у вигляді презентації, відеофільму тощо.

Цікавою є порада Роджера Доміновскі щодо проведення лекції. Він рекомендує планувати 3 основні пункти на одну академічну годину. Безумовно, є виключення з цього правила, оскільки кожен пункт може містити більшу або меншу кількість підпунктів. Переробка плану лекції - природний процес під час її підготовки [4]. Кожен з основних пунктів плану доцільно розділити на кілька підпунктів, які пов'язують його в логічній послідовності. Це поліпшує структуру лекції та сприяє системному сприйняттю, осмисленню й ефективному запам'ятовуванню матеріалу.

Прагнення викладача наситити заняття великою кількістю інформації не завжди виправдано - "більше не завжди означає краще". Звичайно, можна подати студенту більше матеріалу, якщо говорити швидше, не ставити ніяких питань і не сприймати питання аудиторії. Але це невірно! Мета лектора - допомогти слухачам глибоко вивчити матеріал, який наводиться в лекції. А це означає висвітлення матеріалу у відповідному темпі - так, щоб аудиторія змогла його зрозуміти і прийняти, з використанням ефективного зворотного зв'язку, з можливістю слухачів поставити запитання, відповіді на які допоможуть їм краще засвоїти зміст теми лекції.

Окремо слід зупинитися на проведенні клінічних лекцій, мета яких - формування клінічного мислення майбутнього лікаря. Такі лекції вимагають від лектора високої як педагогічної, так і лікарської кваліфікації. У клінічних лекціях, поряд із зазначенням актуальності

теми, розглядом питань етіології та патогенезу, особливостей клінічного перебігу та лікування захворювань, обов'язково проводиться розбір окремих клінічних випадків, з якими доведеться зустрітися майбутнім лікарям у своїй практичній діяльності [5]. Лектор повинен вміло окреслити підходи до диференційної діагностики подібних захворювань, покроково аргументувати процес встановлення діагнозу та вибору методів лікування у кожного конкретного пацієнта, таким чином, не тільки формувати, а й розвивати необхідне клінічне мислення в студентів-медиків.

Отже, основна мета лекції - викликати у слухачів відповідну розумову діяльність, зробивши мислення активним і плідним під час сприйняття та засвоєння матеріалу. Лекція цінна своєю післядією - вона повинна залишатися в пам'яті студентів і розвиватися далі в їхній свідомості вже без участі лектора.

Висновки

1. Лекції не втратять своєї актуальності, якщо, зберігаючи кращі традиції вітчизняної медичної освіти, будуть відповідати загальноприйнятим світовим стандартам якості освітнього процесу.

2. Основною метою лекції залишається мотивація до вивчення дисципліни та формування у студентів активного мислення.

3. Ключовим питанням проведення лекційного заняття є збереження уваги аудиторії, що досягається різними методами та засобами.

Перспективи подальших досліджень

Сучасний лектор ВУЗу повинен намагатися досягти

Відомості про авторів:

Годованець О.І. - д.мед.н., завідувач кафедри стоматології дитячого віку ВДНЗ України "Буковинський державний медичний університет"

Будаєв Ю.В. - асистент кафедри стоматології дитячого віку ВДНЗ України "Буковинський державний медичний університет"

Левандовський Р.А. - д.мед.н., доцент кафедри ортопедичної стоматології ВДНЗ України "Буковинський державний медичний університет"

Чайковська Н.М. - старший лаборант кафедри іноземних мов ВДНЗ України "Буковинський державний медичний університет"

Сведения об авторах:

Годованец О.И. - д.мед.н., заведующий кафедрой стоматологии детского возраста ВГУЗ Украины "Буковинский государственный медицинский университет"

Будаев Ю.В. - ассистент кафедры стоматологии детского возраста ВГУЗ Украины "Буковинский государственный медицинский университет"

Левандовский Р.А. - д.мед.н., доцент кафедры ортопедической стоматологии ВГУЗ Украины "Буковинский государственный медицинский университет"

Чайковская Н.М. - старший лаборант кафедры иностранных языков ВГУЗ Украины "Буковинский государственный медицинский университет"

Information about authors:

Godovanets O.I. - MD, Head of the department of Pediatric Dentistry HSEE "Bukovinian State Medical University"

Budayev Y.V., assistant of the department of Pediatric Dentistry HSEE "Bukovinian State Medical University"

Levandovsky R.A. - MD, associate professor of the department of Orthopedic Dentistry HSEE "Bukovinian State Medical University"

Chaikovska N.M. - senior assistant of the department of Foreign Languages HSEE "Bukovinian State Medical University"

найвищої майстерності лекторської мистецтва в педагогічній кар'єрі викладача.

Список літератури

1. Бендлер Р. Используйте свой мозг для изменения: нейролингвистическое программирование. Воронеж: НПО Модек; 2000. 222 с.

2. Кудрявая НВ, Уколова ЕМ. Педагогика в медицине. Москва: Академия; 2012. 320 с.

3. Смирнов СД. Психология и педагогика для преподавателей высшей школы. Москва: МГТУ им. Н.Э. Баумана; 2014. 422 с.

4. Hacker DJ, Dunlosky J, Graesser AC. Handbook of metacognition in education (Educational psychology). New York: UK; 2009. 450 p.

5. Ратникова ЛИ, Шип СА, Мисюкевич НД. Лекции в медицинском вузе - нужны ли они студентам? Педагогика высшей школы. 2016;1:100-4.

References

1. Bendler R. Ispol'zujte svoj mozg dlja izmeneniya: nejro-lingvisticheskoe programmirovaniye [Use your brain to change: neuro-linguistic programming]. Voronezh: NPO Modex; 2000. 222 s. (in Russian).

2. Kudryavaya NV, Ukolova EM. Pedagogika v medicine [Pedagogy in medicine]. Moskva: Akademiya; 2012. 320 s. (in Russian).

3. Smirnov SD. Psihologiya i pedagogika dlja prepodavatelej vysshej shkoly [Psychology and pedagogy for high school teachers]. Moskva: MGTU im. N.E. Bauman; 2014. 422 s. (in Russian).

4. Hacker DJ, Dunlosky J, Graesser AC. Handbook of metacognition in education (Educational psychology). New York: UK; 2009. 450 p.

5. Ratnikova LI, Ship SA, Misjukevich ND. Lekcii v medicinskom vuze - nuzhny li oni studentam? [Lectures in Medical Institution - Do They Need Students?] Pedagogika vyshej shkoly. 2016;1:100-4. (in Russian).

Стаття надійшла до редакції 2.08.2018

Рецензент – проф. Р.С. Булик

© О.І. Годованець, Ю.В. Будаєв, Р.А. Левандовський, Н.М. Чайковська, 2018